

2012-11-20

MILJÖPOLITISKT PROGRAM FÖR VÄSTERBOTTENS LÄNS LANDSTING 2012 – 2020 (ny version)

Antaget av landstingsfullmäktige 2012-11-20, § 280

2012-11-20

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
NATIONELLA MÅL FÖR MILJÖARBETET	4
NATIONELLA MÅL FÖR TRANSPORTPOLITIKEN	4
LANDSTINGETS MILJÖARBETE	5
LANDSTINGETS MILJÖPOLITISKA PROGRAM	5
Miljöpolicy för Västerbottens läns landsting 2012-2020	7
Övergripande mål för miljöarbetet 2012-2020	8
Fastigheter och energianvändning	8
Trafik	9
Läkemedel och lustgas	9
Produkter och kemikalier	10
Avfall	11
Organisation och utbildning	11

2012-11-20

Inledning

Landstingets huvuduppdrag är hälso- och sjukvård, tandvård, handikappverksamhet och folkhälsoarbete. För att lyckas med uppdraget är det nödvändigt att arbeta för en hållbar utveckling dvs ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet och det finns särskilt många anledningar för landstinget att arbeta förebyggande.

Studier har visat att beteenden som är negativa för miljön i många fall är densamma som de beteenden som ligger bakom riskfaktorer för sjukdom, tidig död och sociala problem i samhället t ex hur vi förflyttar oss, vad vi äter och vår materiella konsumtion.

Världen blir varmare och klimatförändringarna beskrivs av ett alltmer enigt forskarsamhälle som detta århundrades största globala hälsohot. Kunskapen om hur ett förändrat klimat kan påverka människors hälsa och miljön är växande.

Landstingets miljöpolitiska program utgår från den påverkan landstingets verksamhet har på miljön. Flera av målen i det miljöpolitiska programmet har en koppling till klimatfrågan samt klimatfrågans betydelse för hälsa. Landstinget har också möjlighet att vara socialt ansvarstagande genom att ställa krav vid upphandling.

Det miljöpolitiska programmet blir därför ett viktigt instrument för att landstinget ska kunna nå visionen: År 2020 har Västerbotten världens bästa hälsa och världens friskaste befolkning.

2012-11-20

Nationella mål för miljöarbetet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, som riksdagen beslutat om, är basen för det svenska miljöarbetet. Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälso-problem som möjligt.

De 16 nationella miljö kvalitetsmålen är:

- Begränsad klimatpåverkan (Naturvårdsverket)
- Frisk luft (Naturvårdsverket)
- Bara naturlig försurning (Naturvårdsverket)
- Giffri miljö (Kemikalieinspektionen)
- Skyddande ozonskikt (Naturvårdsverket)
- Säker strålmiljö (Strålsäkerhetsmyndigheten)
- Ingen övergödning (Havs- och vattenmyndigheten)
- Levande sjöar och vattendrag (Havs- och vattenmyndigheten)
- Grundvatten av god kvalitet (Sveriges geologiska undersökning)
- Hav i balans samt levande kust och skärgård (Havs- och vattenmyndigheten)
- Myllrande våtmarker (Naturvårdsverket)
- Levande skogar (Skogsstyrelsen)
- Ett rikt odlingslandskap (Jordbruksverket)
- Storslagen fjällmiljö (Naturvårdsverket)
- God bebyggd miljö (Boverket)
- Ett rikt växt- och djurliv (Naturvårdsverket)

2012-11-20

Nationella mål för transportpolitiken

I mars 2009 presenterades de nya transportpolitiska målen. De tidigare 6 långsiktiga delmålen ersätts med ett funktionsmål och ett hänsynsmål.

Funktionsmålet handlar om att skapa tillgänglighet för resor och transporter. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Samtidigt ska transportsystemet vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmålet handlar om säkerhet, miljö och hälsa. De är viktiga aspekter som ett hållbart transportsystem måste ta hänsyn till. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt. Det ska också bidra till att miljökvalitetsmålen uppnås och till ökad hälsa.

De transportpolitiska målen ska fungera som stöd för lokala och regionala transportmål.

Landstingets miljöarbete

Västerbottens läns landsting har sedan mitten av 1990-talet arbetat systematiskt med miljöfrågor. Under våren 2006 beslutades att landstingets dåvarande miljöpolicy respektive miljö- och trafiksäkerhetsprogram skulle slås samman till en miljöpolicy som ingår i det nu gällande miljöpolitiska programmet för Västerbottens läns landsting.

Under 2010 beslutades att landstinget skulle ansluta sig till Uppförandekoden tillsammans med andra landsting och regioner i Sverige för att gemensamt arbeta för ett effektivare arbete med sociala och etiska krav vid upphandling.

Landstingsfullmäktige har i landstingsplanen 2012-2015 fastställt ambitionen att Västerbotten ska ta täten bland landstingen för att uppnå en klimatneutral och hållbar verksamhet med målet att bli Sveriges klimatsmartaste landsting.

I landstingsstyrelsens verksamhetsplan har två långsiktiga delmål för 2015 formulerats med tillhörande aktiviteter för 2012. De långsiktiga målen är:

1. Landstingets klimatarbete bidrar till bättre hälsa enligt visionen.
2. Landstingets energianvändning ska minska och andelen förnyelsebar energi ska öka.

En av de fem aktiviteter som fastställdes för 2012 var att revidera det miljöpolitiska programmet med fokus på klimatets betydelse för hälsa. Fullmäktige fastställde också strategier för arbetet vilka arbetas in i miljöpolicyen.

2012-11-20

Landstingets miljöpolitiska program

Enligt standarden i ISO-14001 ska det miljöpolitiska programmet innehålla följande fyra delar:

1. Miljöpolicy
2. Övergripande mål
3. Detaljerade mål
4. Handlingsplan med aktiviteter

Landstingsfullmäktige fastställer miljöpolicy samt övergripande mål i det miljöpolitiska programmet.

Landstingsstyrelsen har i uppdrag att, efter samråd med berörda nämnder, fastställa detaljerade mål och ta fram en handlingsplan med aktiviteter för genomförande av det miljöpolitiska programmet. De detaljerade målen ska vara tydliga, tidsatta och mätbara. Styrelsen ansvarar också för att landstinget i sitt miljöarbete lever upp till gällande lagstiftning.

Nämnder och styrelser är inom sina respektive verksamhetsområden ansvariga för att det miljöpolitiska programmet efterlevs.

Fullmäktige fastställer budgetramarna för landstingsstyrelsens, nämndernas och styrelsernas verksamhetsområden. Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder ska finansieras inom befintliga budgetramar. Större åtgärder måste alltså särskilt beaktas i det årliga budgetarbetet.

Landstingsstyrelsen, nämnder och styrelser ska använda sig av miljöledningssystem som styrinstrument för miljöarbetet. Resultatet av miljöarbetet ska redovisas till fullmäktige i samband med den årliga planerings- och budgetprocessen.

Landstingsdirektören har det yttersta ansvaret för att det miljöpolitiska programmet genomförs i organisationen, besluten efterlevs och resultat av miljöarbetet rapporteras till landstingsstyrelsen.

Chefen för verksamhetsområde service har ett särskilt ansvar för miljösäkerheten, men även övriga verksamhetsområdeschefer ansvarar för arbetet inom sina områden.

Verksamhetscheferna ansvarar för att miljöpolitiska programmet genomförs inom det egna ansvarsområdet.

2012-11-20

Miljöpolicy för Västerbottens läns landsting 2012-2020

Västerbotten ska ta täten bland landstingen för att uppnå en klimatneutral och hållbar verksamhet med målet att bli Sveriges klimatsmartaste landsting.

Landstingets verksamhet ska bidra till att uppfylla de nationella miljömålen och arbeta för att nå en hållbar utveckling, miljömässigt, ekonomiskt och socialt.

Landstinget ska uppfylla krav i gällande miljö- och trafiklagstiftning, hushålla med naturresurser, förebygga uppkomst av föroreningar genom ett systematiskt miljö- och trafiksäkerhetsarbete samt fortlöpande förbättringsarbete.

Landstingets verksamheter ska också bidra till utveckling för hela Västerbotten i form av en god hälsa och en bra livsmiljö. Arbetet ska bedrivas med en tydlig koppling mellan miljö, klimat och hälsa och påverkan dem emellan.

Denna miljöpolicy innebär att landstinget ska arbeta för att:

- Bli Sveriges klimatsmartaste landsting
- Vara ett föredöme för andra landsting, företag och organisationer
- Effektivisera energianvändningen och öka andelen förnybar energi
- Vid ny- och ombyggnation välja bästa material ur hälso- och miljösynpunkt
- Den trafik som landstinget genererar är trafiksäker och inte har negativ miljöpåverkan
- Vara ett föredöme i att ge såväl den egna personalen som patienter incitament för ett miljöanpassat och trafiksäkert resande
- Analysera miljö- och trafiksäkerhetseffekter vid strukturella och/eller organisatoriska förändringar i verksamheten
- Utsläpp av svårnedbrytbara läkemedel i mark, vatten och luft minimeras
- Utsläpp av miljö- eller hälsoskadliga kemikalier i mark, vatten och luft minimeras
- Förebygga negativ hälso- och miljöpåverkan vid alla inköp och upphandlingar genom att välja miljöanpassade produkter och tjänster
- Bidra till en mer hållbar produktion och konsumtion genom krav på miljö och mänskliga rättigheter vid inköp och upphandlingar
- Mängden avfall minimeras och andelen farligt avfall är försumbar. Av avfallet som återstår kan den största delen återanvändas eller återvinnas
- Miljöarbetet ingår som en naturlig del i vardagen
- Alla medarbetare medverkar till god miljö, bättre hälsa och hållbar utveckling
- Sprida och följa kunskapsutvecklingen om hur förändringar i klimatet kan påverka hälsan

2012-11-20

Övergripande mål för miljöarbetet 2012-2020

De nationella målen för miljö, folkhälsa och transportpolitik och strategier för att uppnå dessa ska anpassas till regional och lokal nivå.

Landstingsfullmäktige har därför formulerat följande övergripande mål som anger inriktningen för landstingets miljöarbete fram till år 2020. De övergripande målen omfattar de områden där landstingets verksamhet har mest påverkan på miljön.

Dessa områden är

- Fastigheter och energianvändning
- Trafik
- Läkemedel och lustgas
- Produkter och kemikalier
- Avfall
- Organisation och utbildning

Genom att arbeta med dessa områden kommer landstinget att bidra till att uppnå följande nationella miljömål; Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Giffri miljö, Skyddande ozonskikt, Ett rikt odlingslandskap och God bebyggd miljö. Landstinget bidrar även till att uppnå nationella mål för både folkhälsa och transportpolitik som främjar hälsa, säker trafik och god miljö.

Fastigheter och energianvändning

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Fastigheter och energianvändning:

Energianvändningen minskar

Andelen förnyelsebar energi ökar

Ett kretsloppsanpassat och resurssnålt synsätt tillämpas vid samtliga ny- och ombyggnationer samt rivningsarbeten

Regeringen beslutade 2009 mål för klimat- och energipolitiken till år 2020 "En sammanhållen klimat- och energipolitik 2008/09:162 och 163". Klimatutsläppen ska minska med 40 procent (jämfört med 1990), minst 50 procent ska vara förnybar energi och energianvändningen ska vara 20 procent effektivare. Målen ska nås bl a genom att den offentliga sektorn ska vara ett föredöme i energieffektiviseringsarbetet.

Visionen är att Sverige år 2050 har en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning utan nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären.

För att klara dessa mål krävs stora insatser i landstingets befintliga fastigheter vid tillbyggnad, ändring och underhåll. Andra åtgärder som också har betydande påverkan på energiförbrukningen är val av energieffektiv utrustning vid upphandling.

2012-11-20

I samband med ny- och ombyggnationer kan många av miljöproblemen förebyggas genom "rätt" val av produkter och material. Projekteringsanvisningarna som används både vid fastighetsdrift och vid upphandling av byggtreprenader för olika projekt kompletteras med miljökrav. Nya framtida tekniska och hållbara lösningar som både minskar miljöbelastningen och energibehovet ska prioriteras i dessa sammanhang.

Trafik

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Trafik:

Miljö- och trafiksäkerhetsprestandan från den trafik som landstinget genererar ökar

Landstinget deltar i samhällsdebatten om hälsa kopplat till miljö och trafiksäkerhet

Transportsektorn omfattas också av regeringens beslut år 2009 mål för klimat- och energipolitiken till år 2020 "En sammanhållen klimat- och energipolitik 2008/09:162 och 163". Ett av områdena innebär omställning till en fossiloberoende transportsektor.

Den 1 januari 2012 bildades den nya regionala kollektivtrafikmyndigheten som har det totala ansvaret för kollektivtrafiken i länet, dvs tätortstrafiken, kommunala trafiken, kommunövergränsande stomlinjetrafiken, övrig särskild kollektivtrafik samt dagtågtrafiken. Landstinget tillsammans med kommunerna i länet är beställare av kollektivtrafik.

Medborgarna inom länet är i hög grad beroende av den trafik som landstinget genererar bl a för arbetspendling, utbildning, näringslivsutveckling, turism, tjänsteresor och sjukresor. Trafiken drivs till största delen av externa entreprenörer som upphandlats för uppdragen, t ex för sjukresor och godstransporter mellan landstingets verksamheter och brukare.

Landstinget har en viktig uppgift att, tillsammans med andra samarbetspartners i samhället, arbeta för en offensiv utveckling på miljö-, trafiksäkerhets- och folkhälsoområdet som främjar hållbar utveckling i länet och regionen.

Läkemedel och lustgas

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Läkemedel och lustgas:

Utsläppen av svårnedbrytbara läkemedel minimeras

Utsläpp av lustgas och narkosgaser med negativ inverkan på miljön minimeras

2012-11-20

En stor del av de läkemedel som används av patienter utsöndras via urinen och når via avloppet reningsverk och ibland också vattendrag och grundvatten. Vissa läkemedel har påvisats i dricksvatten i små mängder och är en signal om att det i framtiden kan ge hälso- och miljöproblem.

Landstinget har möjlighet att begränsa utsläppen som har ogynnsam påverkan på miljön. Detta kan ske genom att den egna verksamheten på sjukhus, hälsocentraler m m både använder och föreskriver läkemedel med så liten miljöpåverkan som möjligt. Utsläppen av läkemedel kan begränsas t ex genom minskad kassation av läkemedel och bra rutiner för hantering av läkemedelsrester.

Lustgas är en av de mest klimatpåverkande gaserna och bidrar dessutom till nedbrytning av ozonskiktet. Det är viktigt att det finns bra rutiner för användning och distribution av lustgas för att förebygga eventuella läckage och minimera negativ miljöpåverkan.

Produkter och kemikalier

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Produkter och kemikalier:

Andelen certifierat ekologiska livsmedel som konsumeras i landstinget ökar

Produkter och kemikalier innehållande utfasningsämnen som enligt Kemikalieinspektionen är hälso- och miljöskadliga har minimerats

I mars 2006 överlämnade den tidigare regeringen skrivelsen Ekologisk produktion och konsumtion - Mål och inriktning till 2010, till riksdagen (skr. 2005/06:88). Ett av målen var att 25 procent av inköpskostnaden av livsmedel som konsumeras i offentlig verksamhet ska vara certifierat ekologiska produkter år 2010.

Regeringen ska under år 2012 se över målen för de kommande åren för ekologisk produktion. Jordbruksverket har därför fått i uppdrag att vidare analysera behov och utformning av nya mål för ekologisk produktion i det kommande landsbygdsprogrammet 2014-2020.

En mängd olika kemikalier används inom landstingets verksamheter. Kemikalier finns dels inbyggda i produkter och material. Dels hanteras kemikalier inom laboratorier, vården, städverksamhet m m. Arbetet med att byta ut produkter och kemikalier som innehåller ämnen med känd ogynnsam hälso- och miljöpåverkan ska prioriteras. Många av miljöproblemen kan förebyggas genom att vid inköp och upphandlingar välja rätt av typ varor och tjänster från början.

Maten är en viktig del av vården och ekologiska livsmedel har många fördelar, exempelvis genom minskade mängder utsläpp av bekämpningsmedel till sjöar och grundvatten. En ökad andel certifierade ekologiska livsmedel som konsumeras av en så stor aktör som vårt landsting är ett viktigt steg i miljö- och klimatarbetet, och ska i största möjliga mån upphandlas lokalt och klimatsmart.

2012-11-20

Avfall

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Avfall:

Den totala mängden avfall minskar

Mängden farligt avfall minskar

Andelen av det konventionella avfallet som sorteras till återvinning ökar

Avfall är både en resurs och ett miljöproblem. Fel hanterat utgör det ett miljöproblem, men om man kan återvinna eller återanvända avfallet kan det betraktas som resurs i miljöhänseende.

Materialflödet i landstingets verksamheter är omfattande. En stor del av avfallet utgörs av engångsmaterial. En del av avfallet kan sorteras till återvinning, men den största delen är osorterat konventionellt avfall som går till förbränning.

Lagstiftningen har sedan mitten av 1990-talet styrt hantering av avfall mot ökad källsortering bl a genom producentansvar för papper och förpackningar, deponiskatt och förbränningskatt för osorterat avfall. Landstingets lokaler för avfallshantering är i många fall inte utrymmes- och utrustningsmässigt anpassade till de ökade kraven på källsortering. För att underlätta miljöriktig avfallshantering utgör anpassningen av aktuella lokaler ett prioriterat område.

Organisation och utbildning

Fullmäktige fastställer följande övergripande mål för området Organisation och utbildning:

Miljöledningssystemet tillämpas i landstingets samtliga verksamheter och utgör ett stöd i det dagliga arbetet

För att nå en långsiktig hållbar utveckling ska miljöarbetet vara en naturlig del i vardagen. Miljöledningssystemet, som är ett verktyg och stöd för verksamheternas miljöarbete, ska ständigt förbättras och hållas uppdaterat.

Miljökrav och krav på socialt ansvarstagande vid inköp och upphandling är ett viktigt strategiskt verktyg för att nå de uppsatta målen i det miljöpolitiska programmet.

Alla medarbetare har en viktig roll i landstingets miljöarbete. Relevant utbildning är en förutsättning för att landstingets medarbetare ska kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett sätt som medverkar till att miljöprogrammet uppfylls. Samtliga medarbetare ska genom utbildningsinsatser erbjudas möjlighet att utveckla sin kompetens inom miljöområdet. Relevant utbildning ska även erbjudas landstingets företrädare.